

ISSN 0027-8084
УДК 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XL/1-4

БЕОГРАД
2009

НАШ ЈЕЗИК

Књига XL

Св. 1–4 (2009)

САДРЖАЈ

Мјесто <i>Нашег језика</i> у изучавању српског стандардног језика Поводом XL књиге нове серије (СРЕТО ТАНАСИЋ)	3
---	---

Ч л а н ц и

О слоговној неједнакости неких израза коришћених како у Вуковом тако и у савременом српском језику (МИЛКА ИВИЋ)	7
За рационалан прилаз нормирању језика – један пример из српске синтаксе (ЖИВОЈИН СТАНОЈЧИЋ)	9
Творба глаголског прилога прошлог у српском књижевном језику (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ).....	13
Значење и употреба глагола <i>захвалијти</i> (<i>се</i>) (МИЛАН ШИПКА)	25
Придеви и прилози с префиксима <i>ин-</i> и <i>и-</i> (ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЋ).....	33
Глаголи с интерфиксом <i>-о/е-</i> у савременом српском језику (ДРАГАНА РАТКОВИЋ).....	43
Темељи модерне српске синтаксе. Једно подсјећање на Ђуру Даничића (СРЕТО ТАНАСИЋ).....	53
О „Нашој пошти“ у <i>Нашем језику</i> (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ).....	61

П р и к а з и

О лингвистици Милке Ивић (ДРАГАНА НАСТАНОВИЋ)	77
Зборник радова Драгу Ћупићу у част (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ).....	81
Књига о речима и речнику. Милица Радовић-Тешић, <i>С речима и речником</i> , Учитељски факултет Универзитета у Београду, 2009, 285 стр. (ВЛАДАН ЈОВАНОВИЋ).....	87

Душка Кликовац, <i>Језик и моћ: огледи из социолингвистике и стилистике</i> , Библиотека XX век : Круг, Београд, 2008, 347 стр. (ИВАНА МАРИНКОВИЋ).....	93
Рекицјски речник српско-хрватских глагола Балдура Панцера (СТРАХИЊА СТЕПАНОВ).....	97
Бранислава Јелић, <i>Речник пријошедака Лазе Лазаревића</i> , Нови Сад: Матица српска, 2008 (ИВАНА ЛАЗИЋ-КОЊИК).....	105
Милан Ајдановић, <i>Функционално ошћерећење суфикса за обележавање особа</i> (ДАНИЈЕЛА СТАНИЋ).....	109
<i>Славистика</i> , Књига XIII, Славистичко друштво Србије, Београд, 2009, 585 стр. (НАТАША МАРКОВИЋ).....	115
<i>Српски језик XIV/1-2</i> , Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, Београд, 2009, 778 стр. (МИЛИЦА МАРЈАНОВИЋ).....	121

Прилог

Разговор с академиком Иреном Грицкат (МИЛИЦА РАДОВИЋ-ТЕШИЋ).....	127
---	-----

Библиографија

Наш језик (књ. XXXI-XL) (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ – ДРАГАНА НАСТАНОВИЋ).....	131
--	-----

In memoriam

Ирена Грицкат-Радуловић (19. 1. 1922 – 7. 4. 2009) (ДРАГО ЋУПИЋ).....	147
Један одлазак: Егон Фекете (1931 – 15. март 2009) (СРЕТО ТАНАСИЋ).....	149

ДРАГАНА РАТКОВИЋ
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

ГЛАГОЛИ СА ИНТЕРФИКСОМ -o/e- У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ*

Рад представља творбено-семантичку анализу глагола у којима је интерфикс -o/e- творбени формант (глаголи настали композицијом и комбинованом творбом) и глагола у којима се он налази у морфемској структури (префиксалне и суфиксалне изведенице од сложених/сложено-изведених речи и глаголи настали комбинацијом префиксације и суфиксације, а чија је мотивна реч сложена/сложено-изведена). Анализа показује да глагола са интерфиксом -o/e- нема много у односу на именице и придеве тог типа, али да су творбени модели са датим интерфиксом (од којих већина углавном није нарочито продуктивна) бројни. То се односи првенствено на глаголе настале комбинацијом префиксације и суфиксације, а чија је мотивна реч сложена/сложено-изведена. Бројност модела проистиче из мноштва комбинација префикса и суфикса.

Кључне речи: глаголи, интерфикс -o/e-, чисте сложенице, сложено-изведене речи, суфиксалне изведенице, префиксалне изведенице, префиксално-суфиксалне изведенице.

1. Савремени српски језик познаје три интерфикса: -o- са аломорфом -e- (*бродòвласник, тирећейòзивац*), -и- — у „императивним“ речима (*вучибайина* и *вучибайина*) и суфикс -ø — нулти суфикс (*вòвода, дуванкеса*). Речи са интерфиксом могу бити именице, придеви, прилози и глаголи. Најбројније су именице, па придеви, док глагола има мало у односу на њих, а прилога свега неколико. Зато су дериватолози највећу пажњу поклањали именицама и придевима, док се на глаголима са интерфиксима задржавају само неки проучаваоци, и то аутори уџбеника српско(хрватско)г језика и монографија уџбеничког карактера из дериватологије српско(хрватско)г језика [Maretić 1963, Белић 1949, Vrabec–Hraste–Živković 1958, Стевановић 1970; Vabić 1986 и Клајн 2002] и обимнијих радова посвећених творби речи уопште [Николић Б. 1972–1973].

Глаголи са интерфиксима (као, уосталом, и све речи у чијој творби учествује композиција) разматрају се углавном заједно са речима наста-

* Овај рад је настао у оквиру пројекта 148005 *Лингвистичка истраживања савременог српског језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који у целини финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

лим синтаксичком творбом — сраслицама, при чему већина аутора за обе врсте користи термин „сложеница“. Под тим термином дати проучаваоци сем Клајна обухватају и префиксалне глаголе, а у складу са теоријском поставком да су префиксалне творенице сложенице.

1.1. Т. Маретић у краћем одељку „Složeni glagoli“ [Maretić 1963: 410–420] поред префиксалних глагола издваја и две групе: „примарне сложене глаголе“ и глаголе који су „изведени од сложених именица и придева или су начињени према њима“.

Под „примарним сложеницама“ подразумева оне речи „које перосредно постају од својих саставина, нпр. domàzet, Slànkamen, crnòok, | tvrdòglav, zlobùdan“, док су „изведене сложенице“ оне „које нису постале непосредно од својих саставина, него су изведене од примарних сложенца, нпр. domàzetstvo, Slankaménac, crnòoóić, tvrdòglàvstvo, zlobùdnòst“ [исп. Maretić 1963: 387–388].

Маретић примећује да међу „примарним сложеним глаголима“ нема много оних који у првој компоненти садрже именицу или придев — „takvi су: „blagoslòviti (tj. blago slòviti, upravo crkvenoslavenski glagol riječ po riječ preveden iz grč. glagola istoga značenja eulogein) [овде је у првој компоненти прилог — Д. Р.], bogoràditi (prositi „boga radi“), dàngubiti (tj. dan gubiti), mirbožati se ili mirbožiti se (pozdravljati se na Božić riječima: „mir božji!“), zlobatiti (tj. zlo patiti), zlostàviti i zlobstaviti [последњи облик наведен у футурути — Д. Р.] (tj. zlob stàvi, – s neobičnim akcentom). Међу примарне сложене глаголе могу се бројити и ови: kostlòmiti (upravo: kost lomiti, tj. mučiti koga teškim poslom); rđogrízati (upravo: rđu gristi, tj. govoriti koješta rđavo), staròsvatiti (činiti koga starim svatom), svjetlomrćati (tj. činiti što svijetlo i mrko), vitòperiti se, ozlòtrbiti (upravo: dobiti zao trbuh, kad koga trbuh zaboli)“ [Maretić 1963: 410].

Од „изведених сложених глагола“ наводи: „četvoronòžiti se (isp. četvorònog), dvòličiti (isp. dvòličan), dvòumiti (isp. dvouman u akad. rječniku), goropàditi se (isp. gòropàd, goròpadan), praznòslòviti (tj. izostavljati slova pišući, a čovjek koji to čini zove se praznòslov), rogobàtiti se (u Iv. rječniku, isp. rđogobàtan), samòžeziti (mljeti samotegom), stràmputičiti (isp. stràmputica), trnòmetiti (trnometom čistiti gumno)“. При том, „neki су од таквих глагола у обичају само с приједлозима сложени: objelodàniti, ozlòvoljiti (se), pridomàzeti-ti“ [Maretić 1963: 410].

Маретићеву концепцију у основи су следили сви потоњи истраживачи до С. Бабића (в. даље).

1.2. По Белићу, „сложених глагола друге врсте, а не додавањем префикса (предметака) има мало у нашем језику. Па и ту у највећем броју случајева сложен је глагол добивен преко поглагољене синтагме, именице или придева“ [Белић 1949: 293].

Белић укључује критеријум синтаксичког односа компонената, па каже да однос између именице у првој и глагола у другој компоненти може бити допунски (*дàнгубиити*), а између прилога и глагола одредбени (*злòбатити се*), а виђење таквих односа у складу је са идејом да је „увек [...] сложени глагол на бази синтаксичке целине или синтагме“ [Белић 1949: 293].

Овај аутор даље издваја још две групе „сложених глагола“. У прву

спадају глаголи који се „граде од готових израза, дакле опет синтагматских образовања: на пр. мирбожити се (од поздрава 'мир божји'), богорáдити ('просити, од бога ради') са основом 'богород', а у другу групу они који се граде „непосредно од придева: костоломити (исп. *костоломан, вратолóман и сл.), витоперити се (исп. витопер), старосватити (исп. старосватски [без дужине — Д. Р.]), четворонóжити се (четворног), двоумити (двоум(ан) [без акцента — Д. Р.]), рогобáтити се (рогобат(ан) [без акцента — Д. Р.]), објелодáнити, озлóвољити“ [Белић 1949: 294].

1.3. Аутори *Gramatike hrvatskoga ili srpskoga jezika* ослањају се на Маретићеву поделу „сложених“ глагола и Белићево виђење синтаксичког односа компонената.

И они, дакле, дате глаголе деле на „примарне“, код којих су „двје riječi neposredno sastavljene u jednu“ и „секундарне“ — „kad je glagolska složenica izvedena od već gotove imeničke ili pridjevske složenice“, при чему у примарне сврставају и префиксалне глаголе [исп. Brabec–Hraste–Živković 1958: 185].

По њима, синтаксички однос компонената примарних сложеница „koje su načinjene od kakve sintagme (a ne prijedloga i glagola)“ може бити: „atributan (mir božji – mirbožati, stari svat – starosvatiti); objektan (dan gubiti – dangubiti, kost lomiti – kostolomiti), ili adverbijalan (blago sloviti – blagosloviti, zlo staviti – zlostaviti). U složenici *svjetlom'rcati* odnos je kopulativan: činiti što svijetlo i mrko“ [исп. Brabec–Hraste–Živković 1958: 186].

1.4. Стевановић следи Белићево учење — „сложене глаголе“ дели на оне који настају „поглагољавањем појединих синтагми одредбених или допунских, па чак и напоредних“ и на оне који настају „поглагољавањем појединих израза и целих реченица“. Понављајући примере својих претходника, у прву групу сврстава: „*злостављати* (зло поступати с неким) [...] глагол, постао од синтагме, зло стављати, тј. зло поступати (с ким); / *благословити* од *блáго слóвити*, тј. благо говорити; / *дангубити* од *дан губити* — беспосличити; / *злóдйаити* од *йаити* (трпети) зло, мучити се; / *кост'оломити* од *кост'и ломити*, тешким послом оптерећивати (неког); / *свѣтлом'рцати* — чинити да се нешто појављује светло, па да се опет гаси, да наизменично мрче и појављује се светло“ [знак / представља прелазак у нови ред — Д. Р.].

У другу групу спадају: „*бес'осличити* — проводи време без посла, ништа не радити; / *богорáдити* (од *бога ради*) — просити, понизно молити стално вичући 'бога ради'; / *старосвaити* — узети, узимати неког за *старог свaтa*; / *којевий'езаити-којевий'езам* [наведено без дужине на последњем *e* — Д. Р.], звати у помоћ, запомагати вичући 'ко је витез?'“.

Стевановић додаје да наведени и њима слични глаголи „за науку о творби речи представљају мањи интерес зато што је сваки од њих скоро посебан случај за себе, што нису, значи, продуктивни. А продуктивни су само сложени глаголи постали од простих, њиховим слагањем са појединим префиксима“ [Стевановић 1970: 434].

1.5. Берислав Николић „сложене глаголе“ дели у две категорије са аспекта врста речи компонената. „У прву иду они глаголи који су сложени

од именице и глагола (*данзубиџи* — од *дан* и *зубиџи*), прилога и глагола (*злѡдѡиџиџи* — од *злѡ* и *дѡиџиџи*) и сл.“, а у другу префиксалне творенице [исп. Николић Б. 1972–1973: 275].

1.6. С. Бабић у поглављу *Tvorba glagola* одваја префиксално-сложену творбу од творбе сложених глагола, и у оквиру ове друге први помиње „slaganje sa spojnikom -o-“ правећи корак напред у теоријско-методолошком смислу у односу на своје претходнике.

Глаголе: *одобрѡвољиџи*, *омалѡвѡжџиџи*, *озлоглѡсиџиџи*, *озлогјѡдиџиџи* и *оживѡиѡвѡриџиџи* сврстава у глаголе настале првим начином, и то — „istovremenim dodavanjem prefiksa i slaganjem priloga s glagolom“, док за глаголе творене другим начином каже да их има петнаестак, од којих је само неки настао у новије доба, да готово сви они припадају глаголима IV врсте (тип *брѡдиџиџи*, -ѡм) [исп. Vabić 1986: 9] и да имају више творбених образаца, од којих је најчешћи онај са прилогом у првој и глаголом у другој компоненти (типа *благослѡвиџиџи* < *благо слѡвиџиџи*). У ту групу сврстава глаголе: *ѡразнослѡвиџиџи*, *брзѡјѡвиџиџи*, *крѡвиѡвѡриџиџи*, *злѡдѡиџиџи се*, *злогрѡбиџиџи*, *злѡстиѡвиџиџи*, *злогѡиѡпѡријеѡбиџиџи* (последњи наводи са дугоузлазним акцентом на е).

У „глаголе са спојником -o-“ убраја: „*bogohūliti* (boga huliti), *hodōčastiti* (hodom častiti), *kostolōmiti* (lomiti kosti), *rukovōditi* (rukom voditi, uz upravljati, rukovati)“, док за глагол *данзубиџиџи* каже да је настао срastaњем [исп. Vabić 1986: 497].

1.7. У одељку *Сложени глаголи* И. Клајн дели дате глаголе према врстама речи којима припадају компоненте и присуству интерфикса који уочава, па тако разликује шест типова: $\text{Io}^c + \Gamma$, $\text{Po}^c + \text{Io}$ + суфикс, $\text{Zo}^c + \text{gla}$ гол, $\text{Ko}^c + \text{Io}$ + суфикс, прилог + глагол и „посебне случајеве“ (Io је именичка, Ko бројна (од кардиналног броја), Zo заменичка основа, а C у експоненту „спојни вокал“). При том, у сложенице не укључује префиксалне творенице.

У оквиру сваког типа уочава одређене синтаксичке односе међу компонентама, па тако наводи да је код глагола првог типа именица „најчешће у функцији инструментала, као у *руководиџиџи*, *рукојоложиџиџи* (-ѡлагѡиџиџи), *миројѡмазѡиџиџи* (одакле именица *миројѡмазање*), *стиѡраховладаџиџи* (ако није накнадно изведено из чешће именице *стиѡраховлада*), *ходѡчѡстиџиџиџи* (= „ходом частити“ [...]), неуобичајено *морейѡвиџиџиџи* (само један пример у РМС), *рогѡбориџиџиџи* („готово оноματοпеја од синтагме борити се рѡговима“, објашњава Скок s. v. *рѡг*: ипак, није сасвим јасно како се од борбе рѡговима дошло до значења 'бунити се, гунђати' а поготову до 'дизати буку, жагорити, викати'), можда и *славѡсловѡиџиџиџи* ('одушевљено славити, величати', глагол црквенословенског порекла, према РМС)“ [Клајн 2002 I: 124].

Од глагола типа $\text{Po}^c + \text{Io}$ + суфикс наводи: *дугѡчасѡиџиџиџи*, *виџиѡѡпѡриџиџиџи се*, *изѡвиѡѡпѡриџиџиџи се*, *стиѡрѡсѡвѡиџиџиџиџи*, *злоглѡсиџиџиџи* итд. (Клајн не наводи акценте, ми их акцентујемо према [Николић М. 2000]). У глаголе типа $\text{Zo}^c + \text{gla}$ гол сврстава глаголе на *само-*, који се „последњих деценија све више множе“ (*самѡдѡвиџиџи се*, *самѡдисѡиџиџиџиновѡиџиџи се*, *самокажњѡвѡиџиџи се* и сл.), а у оне типа $\text{Ko}^c + \text{Io}$ + суфикс: *дѡѡумѡиџиџи се*, *удѡѡстиѡручиџиџиџи*, *уѡѡрѡсѡручиџиџиџи*, *уѡѡѡсѡручиџиџиџи* и сл., док у тип прилог + глагол увршта-

ва глаголе: *криволо̀вѝиѝи*, *криво̀йво̀риѝиѝи*, *зло̀уѝо̀йрѝѐбиѝиѝи* итд. [Клајн 2002 I: 125–126]. У „посебне случајеве“ спадају: *кочо̀йѐриѝиѝи се*, глаголи „фрастичког порекла“ *бо̀горо̀диѝиѝи* и *мѝрбо̀жѝаѝиѝи* и *мѝрбо̀жѝаѝиѝи се*, „застарели облици футура другога“ — „*да̀дбудем* (будем дао), *хѝ(ј)ѐдбудем* (будем хтео), *сѝ(ј)ѐдбудем* (будем смео) и *мо̀гбудем* (будем могао)“ и сл. [Клајн 2002 I: 127].

2. Наша анализа глагола са интерфиксом -о/е- представља творбено-семантичку анализу глагола у којима је дати интерфикс творбени формант (глаголи настали композицијом и комбинованом творбом) односно глагола у којима се он налази у морфемској структури (префиксалне и суфиксалне изведенице од сложених/сложено-изведених речи и глаголи настали комбинацијом префиксације и суфиксације, а чија је мотивна реч сложена/сложено-изведена).

Глаголе смо најпре поделили према критеријуму творбеног начина у пет група: на чисте сложенице, сложено-изведене речи, суфиксалне, префиксалне и префиксално-суфиксалне творенице. У оквиру сваког типа пошла смо од врста речи којима припадају речи у творбеним базама и од префикса и суфикса који учествују у творби. Тамо где је то било сврсисходно, глаголе смо поделили према виду. Наравно, обратили смо пажњу и на синтаксичке односе међу компонентама.

Као грађа за истраживање послужили су нам: *Речник ср̀пскохрва̀йског књижевног и народног језика* (Речник САНУ), *Речник ср̀пскохрва̀йскога књижевног језика* (шестотомни Речник Матице српске), једнотомни *Речник ср̀пскога језика* [Николић М. 2007], *Обра̀йни речник* Мирослава Николића (из кога преузимамо и акценат) [Николић М. 2000] и језик штампе и телевизије.

2.1. Чисте сложенице. — Оне имају структуру: им. + -о- + гл., а рецѝијски односи могу бити:

објекатски (*зло̀йво̀риѝиѝи* и *зло̀йво̀риѝиѝи* 'творити зло', *зло̀йа̀миѝиѝиѝи*, *злослу̀јиѝиѝиѝи*, *бо̀го̀ху̀лиѝиѝиѝи* и *бо̀го̀ху̀лиѝиѝиѝи* 'хулити на бога', *бо̀гослу̀жиѝиѝиѝи* (ков.) 'служити богу/бога', *мѝро̀йдо̀мазаѝиѝиѝи (се)* 'помазати (се) миром', *руко̀йло̀до̀жѝиѝиѝи* 'положити руком', *руко̀во̀диѝиѝиѝи (се)* 'водити (се) руком', *костѝо̀ло̀миѝиѝиѝи (се)* 'ломити кости (некоме односно себи)', *стѝхо̀йво̀риѝиѝиѝи* 'творити (стварати) стихове');

адвербијални (*мо̀рѐйло̀виѝиѝиѝи* (необ.) 'пловити морем') и субјекатски (*крово̀лиѝиѝиѝиѝи* 'пуштати крв из себе да липти', *мо̀ро̀да̀виѝиѝиѝи (се)* (покр.) 'давити као мора односно имати осећај као да те мора дави').

У групи чистих глаголских сложеница продуктиван је модел са заменицом само- у првој компоненти. Оне имају објекатску структуру са нијансом атрибутског значења: *само̀у̀биѝиѝиѝи се* 'убити самог себе', *само̀убѝиѝаѝиѝи се*, *само̀да̀виѝиѝи се*, *само̀ка̀жњавѝиѝи се*, *само̀обма̀њѝаѝиѝи се*, *само̀орга̀низоваѝиѝи се*, *само̀организа̀риѝиѝи се*, *само̀дисцѝплиноваѝиѝи се*, *само̀рекла̀мираѝиѝи се*, *само̀дисцѝплина̀риѝиѝи се*, *само̀финансѝраѝиѝи се*, *само̀хва̀лисаѝиѝи се*, *само̀оцѐнзу̀риѝаѝиѝи се*, *само̀йо̀гласѝиѝи се*, *само̀у̀йравѝаѝиѝи*.

2.2. Сложено-изведене речи. — Деле се у две групе: на глаголе настале комбинацијом композиције и суфиксације и на оне настале комбинацијом композиције, префиксације и суфиксације.

2.2.1. Глаголи који спадају у прву групу несвршеног су вида. Они имају именицу у другој компоненти, суфикс *-и-* (*-ићи* је облички суфикс за творбу инфинитива), а у првој — придев или број. Са придевом су: *белодлучићи* 'зачињавати (јело) белим луком' и *старосвајићи* 'чинити некога старим сватом', док је са бројем *двоумићи (се)* 'бити са два ума'.

Од сложено-изведених глагола другачијег типа бележимо *богорádi-ићи* и *богорáдићи* 'просити бога ради', са творбеним базама *бога* и *ради* и суфиксом *-и-* односно *-а-* (облички суфикс занемарујемо).

У групу сложено-изведених речи спадају и глаголи *дозлогрдићи* и *дозлогрђиваћи* 'постати односно постајати до зла (бога) грдан', настали композицијом помоћу интерфикса *-о-* и суфикса *-и-* односно *-ива-*, док је компонента *до* окамењени предлог и, као такав, део творбене базе.

Код глагола: *белодániћи* 'чинити да нешто изађе на бели дан, износити нешто на бели дан', *злогласићи* 'чинити да неко/нешто изађе на зао глас', *злогрдићи* 'постајати до зла грдан' итд. остаје отворено питање да ли су постали сложено-суфиксалном или обрнутом творбом (рекомпозицијом) — од њихових свршених парњака: *обелодániћи*, *озлогласићи* и *озлогрдићи* (исп. несвршени глагол *бесићи (се)* (покр.) према свршеном књижевном облику *обесићи (се)*), док за глагол *добровољићи се*, који је у Речнику САНУ потврђен једним примером — из поезије Иса Великановића, можемо рећи да је са синхронјске тачке гледишта настао рекомпозицијом.

2.2.2. Сложено-изведени глаголи настали комбинацијом композиције, префиксације и суфиксације могу бити свршени и несвршени.

2.2.2.1. Свршени имају структуру:

префикс + им. + *-о-* + гл. + *-и-*: *ошелошвóрићи (се)*;

префикс + им. + *-о-* + им. + *-и-*: *испуйòножсићи* (покр.) 'скинути коњу пута с ногу';

префикс + пр. + *-о-* + им. + *-и-*: *одобровòлићи* и *одобрòволићи (се)* 'учинити да неко постане добре воље односно постати добре воље', *удобровòлићи* и *удобрòволићи (се)*, *обелодániћи*, *озлогласићи* и *озлогрдићи* (исп. т. 2.2.1.).

2.2.2.2. Несвршени глаголи имају структуру:

префикс + пр. + *-о-* + им. + *-ава-*: *омаловажáваћи* 'придавати малу важност', *одобровољáваћи (се)*;

префикс + пр. + *-о-* + им. + *-'ава-*: *обелодањáваћи (се)*;

префикс + им. + *-о-* + гл. + *-ава-*: *обогòшворáваћи* 'чинити некога богом', *одухòшворáваћи (се)*;

префикс + пр. + *-о-* + им. + *-ива-*: *омаловажíваћи*;

префикс + пр. + *-о-* + им. + *-'ива-*: *обелодањíваћи (се)*, *озлоглашíва-ићи* и

префикс + им. + *-о-* + гл. + *-ива-*: *обогòшворíваћи*, *ошелошворíва-ићи (се)*.

2.3. Суфиксалне изведенице. — У њиховој творби учествују суфикси: *-а-*, *-ова-*, *-’а-* и *-и-*.

2.3.1. Изведенице суфиксом *-а-* и *-ова-* мотивисане су сложеницом/сложено-изведеном именицом и то су: *с’траховла́дати* ’спроводити режим страховладе’, *живојиса́ти* ’(из)радити живопис’, *вршо́главати (се)* ’понашати се као у вртоглавици’, односно (са синхронијског становишта) *свеиш’енодéјс’т’ивова́ти* ’вршити свештенодéјство’ и *чинодéјс’т’ивова́ти*, док је глагол *сунд’враћа́ти (се)* ’бацати (се) суновратице’ изведен од сложено-изведеног прилога суфиксом *-’а-*.

2.3.2. Изведенице суфиксом *-и-* творене су од именичке, придевске и прилошке сложенице/сложено-изведене речи.

Глаголске изведенице од именица означавају: понашање карактеристично за онога који је именован именицом као мотивном речју или постајати оно што је именовано датом именицом: *чанкòлизии́* ’понашати се као чанколиз’, *црноберзи́јанчи́и*, *драмòсери́и* (вулг.); *вукòдлачи́и се* ’постајати вукодлак’, а код неких је именица која се налази у творбеној бази директни или индиректни објекат вршења радње именоване датим глаголом (*благовéс’т’ии́* (заст.) ’објавити, објављивати благовест’ односно *самòт’ежии́* ’млети самотегом’).

Глаголске изведенице од придева означавају радњу која побуђује особину исказану датим придевом или понашање у складу са особиним исказаном тим придевом — *благòроди́и* ’чинити некога благородним’, *векòвечи́и* (заст.); *дво̀личи́и* ’бити дволичан’, *благòдари́и*, *бесòмучи́и* (покр.) ’бити бесомучан’, *горойáди́и (се)* ’бити горопадан’, *йус’т’о̀йаши́и (се)*, *кочойéри́и се*, *тврдо̀глави́и се*; *зловòљи́и (се)* ’чинити зловољним односно постајати зловољан’, *ви́т’о̀йери́и (се)*.

Изведенице од прилога такође означавају радњу коју карактерише дати прилог: *с’т’рмогла́вити* и *с’т’рмоглави́и (се)* ’пасти стрмоглаво’, *сун’в’ра́и́и (се)* ’бацити односно пасти суновратице’, *чейворонóжии́ (се)* ’ходати односно постављати се четвороношке’.

2.4. Префиксалне изведенице. — У творби префиксалних изведеница учествују префикси:

за-: *забогòду́лии* и *забогоху́лии*, *забогорáди́и*, *забогорáда́ти*, *завòдводи́и (се)*, *забелòлучи́и* (покр.), *заблагòдари́и (се)*, *заблагòдари́вати́и (се)*;

из-: *исцр’вòт’очии́ (се)*, *избогорáди́и*, *измородáви́и (се)* (покр.);

с-: *згоройáди́и (се)*;

о-: *овековéчи́и (се)*, *облагòроди́и* и *облагòроди́и (се)*, *обогòй’вòри́и (се)*, *ост’рмогла́вити* и *ост’рмоглави́и*;

йо-: *йовукòдлачи́и (се)*, *йодвòс’т’ручи́и (се)*, *йогоройáди́и (се)*, *йосун’в’ра́и́и*, *йош’рòс’т’ручи́и*;

йри-: *йридвòс’т’ручи́и*;

йро-: *йрокочойéри́и (се)*, *йрокр’вòлочи́и (се)*;

раз-: *разгоройáди́и (се)*, *раскочойéри́и (се)*;

у-: *узгоройáди́и (се)*, *удвòс’т’ручи́и (се)*, *уједно̀личи́и*, *учейворонóжии́ (се)* и

уз-: *узгоройáди́и (се)*,

при чему је префикс у примеру *йосуноврајићи* семантички празан, тј. постоји таутолошка семантика префикса и глаголског вида.

2.5. Префиксално-суфиксалне изведенице. — У групу префиксално-суфиксалних изведеница од сложених/сложено-изведених речи спадају како свршени тако и несвршени глаголи [исп. Клајн 2002 I: 123–127].

2.5.1. Свршени имају структуру:

префикс + сложена/сложено-изведена именица + *-и-*: *йобедградити* 'учинити да нешто буде као у Београду', *йомалограђанити (се)*, *уколоти-читити (се)*, *йоцрногорчитити (се)*, *ойуномођити* и *ойуномођити* 'дати некоме пуномоћ';

префикс + придевска сложено-изведена реч + *-и-*: *йолакџумити (се)*, *йодржавотворити*, *уводоравнитити* 'учинити нешто водоравним', *оверодосјодитити*, *уцеломудритити (се)* (заст.), *йрозлџеститити (се)*, *удвџсјолитити (се)*, *йоједностјавитити (се)*, *уједностјавитити (се)*, *забелџлавитити се* (покр.) 'постати белоглав (стављањем беле мараме на главу)' и

префикс + сложено-изведени придев + *-а-*: *йредвџсјручати (се)* 'учинити двоструким односно постати двострук'.

2.5.2. Несвршени глаголи имају структуру:

префикс + сложена именица + *-ива-*: *ойуномођивати* 'давати пуномоћ';

префикс + сложена именица + *-ива-*: *ойуновлаштивати*;

префикс + сложено-изведени придев + *-ива-*: *осамостјаљивати (се)* 'чинити самосталним односно постајати самосталан', *облагорођивати (се)*, *овековечивати (се)*, *уједноличивати*;

префикс + сложена именица + *-ава-*: *ойуномођавати* 'давати пуномоћ';

префикс + сложено-изведени придев + *-ава-*: *озловџавати (се)*, *оживџворавати (се)*, *овековечавати (се)* и

префикс + сложено-изведени придев + *-ава-*: *облагорођавати (се)* 'чинити благородним односно постајати благородан', *осамостјаљавати (се)*, *озлоглашавати*.

3. Наша анализа глагола са интерфиксом *-о/е-* у савременом српском језику показује да њих нема много, али да су творбени модели (који углавном нису нарочито продуктивни) бројни. То се односи првенствено на глаголе настале комбинацијом префиксације и суфиксације. Бројност модела којима се творе ови глаголи проистиче из мноштва комбинација префикса и суфикса.

ЛИТЕРАТУРА

- Babić 1986: Stjepan Babić. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Nacrt za gramatiku. Prvo izdanje. Zagreb, 1986.
 Белић 1949: Александар Белић. *Савремени српскохрватски језик, II део. Наука о грађењу речи*. Београд, 1949.

- Brabec–Hraste–Živković 1958: Ivan Brabec, Mate Hraste, Sreten Živković. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*. III. nepromijenjeno izdanje. Zagreb, 1958.
- Клајн 2002 I: Иван Клајн. *Творба речи у савременом српском језику*. Први део. *Слагање и њрефиксација* (Прилози граматици српскога језика. I). Београд, 2002.
- Maretić 1963: Tomo Maretić. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Treće, nepromijenjeno izdanje. Zagreb, 1963.
- Николић Б. 1972–1973: Берислав Николић. *Основни њринципи њтворбе речи у савременом српскохрватском књижевном језику*. — Наш језик, нова серија, Београд, 1972–1973, књ. XIX, св. 1, 7–20, св. 2–3, 142–154, св. 4–5, 273–286.
- Николић М. 2000: Мирослав Николић. *Обрајни речник српскога језика*. Београд, 2000.
- Николић М. 2007: *Речник српскога језика* [у редакцији Мирослава Николића]. Нови Сад, 2007.
- Стевановић 1970: Михаило Стевановић. *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма) I. Увод. Фонетика. Морфологија*. Друго издање. Београд, 1970.

Резюме

Драгана Раткович

ГЛАГОЛИ СА ИНТЕРФИКСОМ -o/e-
В СОВРЕМЕННОМ СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ

Настоящая работа касается словообразовательно-семантического анализа глаголов, в которых интерфикс является словообразовательным формантом (т. е. глаголов, образованных способом словосложения и комбинированным словообразованием) и в которых налицо морфемная структура (префиксальные и суффиксальные производные образования и слова, полученные комбинированием префиксации и суффиксации). Анализ показывает, что глаголы с интерфиксом -o/e- немногочисленны по отношению к существительным и прилагательным данного типа, однако словообразовательные модели (большинство которых в основном не очень продуктивно) многочисленны. Это относится в первую очередь к глаголам, полученным комбинированием префиксации и суффиксации, мотивирующее слово которых принадлежит к композитам или сложно-производным словам. Многочисленность моделей проистекает из множества возможных соединений префикса и суффикса.